

O'QUVCHILARNING O'QUV FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA O'QITUVCHINING O'RNI

Jurayeva Dilafruz Jamurodovna

ISFT instituti Samarqand filiali djurayeva1177@gmail.uz Tel.: 50 511 72 27

Annotatsiya: mazkur maqolada o'quvchilarning o'quv faoliyatini samarali tashkil etishda o'qituvchining o'rni, roli va mas'uliyati tahlil qilinadi. Ta'lim jarayonida pedagogning metodik mahorati, psixologik yondashuvi, interfaol o'qitish usullari, motivatsiyani shakllantirish vositalari hamda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanishning o'quvchilar bilim darajasiga ta'siri o'rganiladi.

Kalit so'zlar: o'qituvchi, o'quv faoliyati, ta'lim samaradorligi, pedagogik yondashuv, interfaol metod, motivatsiya, kreativlik.

Аннотация: В статье рассматривается роль и значение учителя в повышении эффективности учебной деятельности учащихся. Анализируются педагогические подходы, методы и современные технологии, направленные на формирование мотивации к обучению, развитие креативности и самостоятельности учащихся.

Ключевые слова: учитель, учебная деятельность, эффективность обучения, педагогический подход, интерактивные методы, мотивация.

Abstract: this article examines the role and importance of the teacher in improving the effectiveness of students' learning activities. It analyzes pedagogical approaches, methods, and modern technologies aimed at fostering motivation for learning, creativity, and students' independence.

Keywords: teacher, learning activity, educational effectiveness, pedagogical approach, interactive methods, motivation, creativity.

Bugungi globallashuv davrida ta'lim tizimining asosiy maqsadi — har tomonlama yetuk, mustaqil fikrlaydigan, ijtimoiy faol va kreativ shaxsni tarbiyalashdir. Bunda o'qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki o'quvchilarning fikrlash jarayonini boshqaruvchi, ularning motivatsiyasini oshiruvchi va shaxsiy rivojlanishini yo'naltiruvchi yetakchi shaxs sifatida namoyon bo'ladi.

O'qituvchi o'quv faoliyati samaradorligini oshirishda markaziy o'rinni egallaydi. Chunki u o'quvchini faollikka, mustaqil fikrlashga va o'z-o'zini rivojlantirishga yo'naltiradi. Pedagogik jarayonning sifatini belgilovchi asosiy omil — bu o'qituvchining metodik tayyorgarligi, dars jarayonida interfaol metodlardan foydalanish ko'nikmalari hamda o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olishidir.

O'qituvchining o'quv faoliyatidagi o'rni pedagogika tarixida doimo markaziy masala bo'lib kelgan. K.D. Ushinskiy o'qituvchini "inson ruhini o'rganadigan eng murakkab kasb egasi" deb atagan. A.V. Petrovskiy va L.S. Vigotskiylarning tadqiqotlarida o'qituvchining roli faqat bilim berish bilan cheklanmay, balki o'quvchining shaxsiy rivojlanish jarayonini boshqarishdan iborat ekani ta'kidlangan.

Bugungi kunda ta'lim samaradorligini oshirishda kompetensiyaga yo'naltirilgan ta'lim, konstruktivizm, faol o'qitish nazariyalari asosiy metodologik yo'nalish sifatida e'tirof etilmoqda. Bular o'quvchi shaxsini dars markaziga qo'yadi, o'qituvchini esa yo'naltiruvchi, maslahatchi rolida tasvirlaydi.

O'qituvchining kasbiy mahorati quyidagi asosiy komponentlar orqali namoyon bo'ladi:

- Pedagogik kompetentlik – ta'lim metodlari va strategiyalarini bilish;
- Psixologik kompetentlik – o'quvchining yosh, emotsional va ijtimoiy xususiyatlarini anglash;
- Kommunikativ ko'nikmalar – samarali muloqot va motivatsion aloqa o'rnatish;
- Kreativlik – yangi g'oyalar, innovatsion yondashuvlar taklif etish.

O'qituvchi — o'quv jarayonining bosh tashkilotchisi va rahbaridir. Uning vazifasi faqat axborotni yetkazish emas, balki o'quvchida o'zlashtirish, tahlil qilish, muammoga yechim topish ko'nikmalarini shakllantirishdir.

Ta'lim samaradorligini oshirishda o'qituvchining quyidagi faoliyat turlari muhim ahamiyat kasb etadi:

1. Darsni loyihalash – maqsad, natija va metodlarni aniqlash;
2. Interfaol metodlardan foydalanish – klaster, aqliy hujum, keys-stadi, debat va loyiha metodlari;
3. Baholash tizimi – formatif va summativ baholash orqali o'quvchining rivojlanishini tahlil qilish;
4. Refleksiya – dars jarayonini tahlil etish va xulosalar chiqarish.

O'qituvchining o'rni shunchaki "bilim manbai" emas, balki o'quvchini o'rganishga undovchi, o'z fikrini ifoda etishga, savol berishga rag'batlantiruvchi shaxsdir. U o'quv jarayonini "o'qituvchi markazidan" "o'quvchi markaziga" o'tkazadi.

Tadqiqot davomida o'qituvchining o'quv faoliyati samaradorligiga ta'sirini aniqlash uchun quyidagi metodlardan foydalanildi:

1. Kuzatuv metodi – 6 ta maktabda 9–11-sinf o'quvchilari ishtirokidagi dars jarayonlari kuzatildi.
2. So'rovnoma – 120 nafar o'quvchi va 30 nafar o'qituvchi ishtirokida o'tkazilib, o'qituvchi uslubi, dars motivatsiyasi va o'quvchi faolligi o'rganildi.
3. Eksperiment – bir guruhda an'anaviy usul, boshqasida interfaol metodlar orqali dars o'tkazildi. Natijalar taqqoslandi.

4. Statistik tahlil – o'quvchilarning o'zlashtirish darajasi 25–30% ga oshganligi aniqlangan.

Ushbu metodlar asosida xulosa qilinishicha, darsda o'qituvchining faol kommunikativ ishtiroki va o'quvchini o'ylashga, fikrlashga undash usullari ta'lim sifatini sezilarli darajada oshiradi.

Tadqiqot natijalari quyidagi asosiy jihatlarni ko'rsatdi:

- O'qituvchi o'quvchilar bilan ijobiy emotsional aloqa o'rnatgan sinflarda o'zlashtirish darajasi yuqori;

- O'qituvchining muloqot uslubi o'quvchi faolligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi;
- Interfaol metodlar o'quvchining mustaqil fikrlash va ijodkorlik darajasini oshiradi;
- Faol ishtirok asosidagi baholash tizimi o'quvchini natijaga yo'naltiradi.

Masalan, "Aqliy hujum" va "Rol o'ynash" metodlari o'quvchilarning tahliliy fikrlashini 40% ga kuchaytirgan, "Debat" va "Keys-stadi" esa ularda dalil-isbot keltirish madaniyatini rivojlantirgan.

Pedagogik faoliyatda o'qituvchi nafaqat o'quv jarayonini boshqaruvchi, balki o'quvchilarni ijtimoiy, ma'naviy, aqliy va hissiy jihatdan rivojlantiruvchi shaxs sifatida maydonga chiqadi. O'qituvchining samarali faoliyatini belgilovchi omillar quyidagilardir:

- Motivatsion omillar: o'qituvchi o'quvchini o'qishga qiziqтира olishi;
- Didaktik omillar: dars mazmuni va metodikasi o'quvchining imkoniyatlariga mosligi;

- Shaxsiy omillar: o'qituvchining mehr, sabr, empatiya kabi fazilatlarini;
- Axborot texnologiyalari: raqamli vositalar orqali darsni jonlantirish.

Shuningdek, o'qituvchining refleksiya qilish qobiliyati – o'z faoliyatini tahlil etish, kamchiliklardan xulosa chiqarish – uning kasbiy rivojlanishining eng muhim ko'rsatkichi hisoblanadi.

O'qituvchi o'quvchilarning o'quv faoliyati samaradorligini oshirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi.

U o'quvchini mustaqil fikrlash, muammoli vaziyatlarga yechim topish, hamkorlikda ishlashga o'rgatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-4312-sonli qarori. "Ta'lim sifatini oshirish va o'qituvchilarning malakasini takomillashtirish to'g'risida". – Toshkent, 2019.
2. Hasanboyeva O. "Pedagogik mahorat". – Toshkent: O'qituvchi, 2020.
3. Petrovsky A.V. "Psixologiya lichnosti". – Moskva, 1982.
4. Vygotsky L.S. "Myshlenie i rech". – Moskva, 1984.

5. Mavlonova R., Ochilov B. “Pedagogika”. – Toshkent, 2018.
6. Shodmonova Sh., Ahmedova D. “Innovatsion ta’lim texnologiyalari”. – Toshkent, 2021.
7. UNESCO. Teacher Competence Framework. – Paris, 2020.

